

УДК: 342.-3

Кирилюк І.В.,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

**СУТНІСТЬ АПЕЛЯЦІЙНОГО СТРОКУ В
АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ**

Анотація: Визначено сутність апеляційного строку, у межах якого особа може оскаржити судові рішення в адміністративному судочинстві. З'ясовано, що збільшення строку апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві відповідає таким правовим категоріям правосуддя, як ефективність і допустимість. Внесено пропозиції до Кодексу адміністративного судочинства України щодо розв'язання окремих спірних питань, які виникають на практиці, під час реалізації особою права апеляційного оскарження.

Ключові слова: апеляційна скарга, адміністративне судочинство, строк апеляційного оскарження, право апеляційного оскарження.

Кирилюк И.В.,

соискатель Харьковского национального университета внутренних дел

**СУЩНОСТЬ АПЕЛЛЯЦИОННОГО СРОКА
В АДМИНИСТРАТИВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ УКРАИНЫ**

Аннотация: Определена сущность апелляционного срока, в рамках которого лицо может обжаловать судебное решение в административном судопроизводстве. Установлено, что увеличение срока апелляционного обжалования в административном судопроизводстве соответствует таким правовым категориям правосудия, как эффективность и допустимость. Внесены предложения в Кодекс административного судопроизводства Украины относительно разрешения отдельных спорных вопросов, возникающих на практике, при реализации лицом своего права апелляционного обжалования.

Ключевые слова: апелляционная жалоба, административное судопроизводство, срок апелляционного обжалования, право апелляционного обжалования.

Kyrylyuk I.V.,

ESSENCE OF APPELLATE TERM IN ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEDURE OF UKRAINE

PhD student, Kharkiv National University of Internal Affairs

Summary: A substantial condition for effective execution of the right to appeal is compliance with terms of appeal, violation of which leads to impossibility of appellate process itself. That is why appellate term must be preserved, that means that a person during this term always has an opportunity to exercise his/her right to appeal.

The author of the article defines an appellate term as established by law time period during which a person who considers decision of court of original jurisdiction illegal or/and unfounded has a right to lodge a compliant to court of appeals instance and court must examine dispute under appeal in substance. The notion "appellate term" has its generic meaning and includes such types of terms: term for filing appellate compliant, term for actions of administrative court of original jurisdiction after acquiring appellate complaints, and term for examination of appellate compliant by administrative court of appeals instance.

Appellate term should be sufficient to provide enough time for persons who participate in appellate procedure to prepare for defense, to provide sufficient time for arrival to the court of appeals instance, to guarantee timely protection of infringed rights. Appellate term also should correspond with social needs and should not contradict European standards of human right and freedoms protection. Correct definition of such term assuage civil society, guarantees that no erroneous decision will be put into effect, since there always exists time for its correction. Increasing time for appeal should provide an opportunity for the subjects of appeal for proper preparation of arguing their legal position in court of appeals instance. Increasing the time for appeal of resolutions and decisions of administrative court of original jurisdiction to at least fifteen days should reduce a number of motions for renewal of appellate terms.

Key words: petition of appeal, administrative justice, terms of appeal, right to appeal.

Актуальність проблематики. Оперативність розгляду справи і надання заінтересованим особам можливості максимально результативно брати участь в розгляді справ у межах адміністративного судочинства обумовлюється належним правовим регулюванням строків розгляду та вирішення справи апеляційним судом. Адже після закінчення строку подання апеляційної скарги право на апеляційне оскарження припиняється, і судові рішення першої інстанції, яке до цього часу було ще не остаточним, набирає законної сили і набуває всіх властивостей остаточного рішення.

Ступень наукової розробки проблеми. Слід зазначити, що апеляційне провадження в адміністративному судочинстві було предметом дослідження багатьох учених-адміністративістів, зокрема, В. Б. Авер'янова, Н. В. Александрової, О. М. Бандурки, С. А. Бондарчука, І. Б. Коліушка, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюка, Р. О. Куйбіди, Р. О. Кукурудзи, А. О. Селіванова, В. І. Шишкіна. Однак окремі питання регулювання строків апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві потребують подальших наукових досліджень. Обґрунтоване визначення тривалості цього строку, а також моменту початку його відліку є необхідною умовою належної реалізації права апеляційного оскарження.

Метою статі є визначення сутності апеляційних строків, у межах яких особа може оскаржити судові рішення в адміністративному судочинстві, та внесення пропозицій до КАС України щодо розв'язання окремих спірних питань, котрі виникають на практиці, під час реалізації особою права апеляційного оскарження.

Виклад матеріалу. Як відомо, процесуальний строк – це проміжок часу, встановлений чинним процесуальним законодавством або суддею, протягом якого має або може бути здійснена процесуальна дія, або закінчена певна частина провадження у справі [1, с. 31]. За допомогою правильного визначення тривалості процесуальних

строків досягається баланс між часом розгляду справи по суті і правильністю рішення [2, с. 14].

Істотною умовою для здійснення права апеляційного оскарження є дотримання апеляційного строку, порушення якого призводить до неможливості виникнення апеляційного провадження. Тому апеляційний строк має бути належним, тобто особа в межах цього строку завжди повинна мати можливість реалізувати своє право апеляційного оскарження судового рішення [3, с. 68]. Строк оскарження, на думку І. Д. Перлова, не повинен бути, з одного боку, занадто тривалим, щоб це не призвело до затягування процесу і не було перешкодою для своєчасного та швидкого виправлення судових помилок, а з другого, – він не повинен бути надмірно коротким, щоб забезпечити сприятливі умови учасникам процесу для ознайомлення з матеріалами справи [4, с. 214]

Виходячи із загального визначення процесуального строку, можна навести визначення апеляційного строку, як його різновиду. Це встановлений законом проміжок часу, протягом якого особа, котра вважає судові рішення першої інстанції незаконним та/чи необґрунтованим, має право оскаржити його в апеляційному порядку, а суд повинен розглянути по суті спір, щодо якого винесено оскаржуване рішення.

Отже, поняття «апеляційний строк» має родові значення і включає в себе такі види строків: строк подання апеляційної скарги, строк для дій адміністративного суду першої інстанції після одержання апеляційних скарг і строк розгляду апеляційної скарги адміністративним судом апеляційної інстанції.

Строк подання апеляційної скарги стосується осіб, які мають право оскаржити в апеляційному порядку постанови суду першої інстанції повністю або частково, встановлюється законом і відноситься до припиняючих строків. Дотримання цього строку є однією з об'єктивних умов виникнення апеляційних правовідносин.

Законом встановлено досить стислі строки надсилання судом першої інстанції отриманої апеляційної скарги та матеріалів справи до суду апеляційної інстанції: три дні після закінчення строку на подання апеляційної скарги, а щодо апеляційних скарг, що надійшли після направлення справи до адміністративного суду апеляційної інстанції, не пізніше наступного дня після їх надходження (ст. 188 КАС України).

Строк розгляду апеляційної скарги – це строк, протягом якого суд апеляційної інстанції переглядає справу, рішення по якій було оскаржено. Цей строк включає в себе строк реєстрації адміністративної справи, перевірку поданої скарги на відповідність вимогам закону, строк підготовки справи до судового розгляду, безпосередньо розгляд справи по суті, а також строк, протягом якого рішення апеляційної інстанції оформляється в остаточній формі.

КАС України встановлює десятиденний строк подання апеляційної скарги на постанову суду першої інстанції з дня її проголошення. У разі застосування судом ч. 3 ст. 160 КАС України, а також прийняття постанови у письмовому провадженні апеляційна скарга подається протягом десяти днів з дня отримання копії постанови. Якщо суб'єкта владних повноважень у випадках та порядку, передбачених ч. 4 ст. 167 КАС України, було повідомлено про можливість отримання копії постанови суду безпосередньо в суді, то десятиденний строк на апеляційне оскарження постанови суду обчислюється з наступного дня після закінчення п'ятиденного строку з моменту

отримання суб'єктом владних повноважень повідомлення про можливість отримання копії постанови суду (ст. 186 КАС України).

Для того, щоб відповісти на питання чи достатня така тривалість для строку подання апеляційної скарги, необхідно зрозуміти сутність цього процесуального строку, дати загальну характеристику діям осіб, які беруть участь у справі, щодо підготовки до оскарження, з урахуванням практики застосування строку на апеляційне оскарження, а також проаналізувати тривалість строку подання апеляційної скарги в зарубіжних країнах. Так, у Франції подання апеляційної скарги спочатку допускалося протягом тридцяти років, але з плином часу цей строк поступово скорочено до двох місяців. Такі тривалі строки на апеляційне оскарження судових рішень пояснювалися іншим способом життя в той період, відсутністю зручних шляхів сполучення і швидких засобів пересування, у тому числі відсутністю інформаційно-технічних засобів для ведення діловодства. Нині строки на апеляційне оскарження значно скоротилися: у Франції та Німеччині, строк на подання апеляційної скарги встановлений законом в один місяць, в Австрії він складає чотири тижні, в Естонії та Литві – 20 днів, у Казахстані – 15 днів [5, с. 75].

Пропуск строку подання апеляційної скарги зумовлює втрату права на апеляційне оскарження. Але строк може бути пропущений і без вини особи, яка оскаржує судові рішення першої інстанції. В такому випадку допускається відновлення права на апеляційне оскарження, якщо особа доведе, що строк пропущено не з її вини або з поважної причини. Виходячи зі змісту ч. 6 ст. 188 КАС України суддя суду апеляційної інстанції (одноособово) повертає апеляційну скаргу, подану після закінчення строку на її подання, якщо відсутня заява про поновлення такого строку. У разі подання зазначеної заяви вона вирішується колегією у складі трьох суддів суду апеляційної інстанції, і за результатами цього розгляду ухвалюється рішення про задоволення заяви про поновлення строку на подання апеляційної скарги або про відмову в задоволенні такої заяви та про залишення апеляційної скарги без розгляду. При цьому протягом тридцяти днів з моменту отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху особа має право звернутися до суду апеляційної інстанції з заявою про поновлення строків або вказати інші підстави для поновлення строку.

Протягом строку подання апеляційної скарги особа, яка вважає ухвалені рішення незаконним та/або необґрунтованим та вирішила скористатися правом апеляційного оскарження має підготувати мотивовану апеляційну скаргу і подати її до відповідного суду, чітко розробити й обґрунтувати свою позицію. Оцінка тривалості строку подання апеляційної скарги тісно пов'язана з реалізацією права подавати до апеляційної інстанції нові докази і факти на підтвердження своєї позиції. При цьому обов'язковим є зазначення причини, з яких ці докази не були надані суду першої інстанції. У зв'язку з цим такий строк повинен бути достатнім для того, щоб сторони змогли зібрати всі неподані раніше докази. Крім того, особа, котра бажає скористатись правом на апеляційне оскарження, повинна психологічно підготуватися до оскарження, звернутися за допомогою до юристів для підготовки апеляційної скарги, сплатити судовий збір.

У науковій літературі вказується, що апеляційний строк повинен бути достатнім для того, щоб надати особам, які беруть участі у справі, необхідний час для підготовки

до захисту; надати необхідний час для прибуття до суду апеляційної інстанції; забезпечити своєчасний захист порушених прав. Крім того, слід відзначити, що апеляційний строк також має відповідати потребам суспільства та не суперечити європейським стандартам в галузі захисту прав людини і основних свобод.

Отже, основною метою встановлення апеляційного строку є можливість надати особам, які беруть участь у справі, необхідний час для підготовки до судового захисту, тобто апеляційний строк повинен слугувати гарантією захисту у суді прав та інтересів заінтересованих осіб, а також сприяти швидкому і правильному розгляду справи.

Якщо порівнювати строки оскарження судових рішень першої інстанції, встановлені КАС України, Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК України), Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК України), Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК України), то слід відзначити різний порядок регулювання строку апеляційного оскарження. Зокрема, КАС України та ГПК України, на відміну від ЦПК України, враховують необхідність відкладення початку перебігу строку на апеляційне оскарження в зв'язку з можливістю складення рішення (постанови) протягом 5 днів з дня проголошення (за ГПК України строк обчислюється з дня підписання повного рішення, а по КАС України – з дня отримання копії постанови). Утім ЦПК України чітко визначає, що перебіг строку на апеляційне оскарження починається з дня наступного за днем проголошення рішення (ст. 69, 294 ЦПК України).

КАС України та ЦПК України, на відміну від ГПК України, відкладають початок перебігу строку на апеляційне оскарження у зв'язку з відсутністю сторони у засіданні на день отримання копії рішення (ЦПК України – для особи, яка брала участь у справі, але не була присутня у судовому засіданні під час проголошення судового рішення, КАС України – тільки у випадку ухвалення постанови у письмовому провадженні).

На відміну від КАС України та ЦПК України строки подання апеляційної скарги в рамках кримінального судочинства є більш тривалими. Відповідно до ст. 395 КПК України апеляційна скарга на вирок може бути подана протягом тридцяти днів з дня його проголошення.

У науковій літературі неодноразово підіймалося питання про уніфікацію процесуальних норм в різних галузях права. Зокрема, мова йде про закріплення єдиного строку оскарження для цивільного, адміністративного та кримінального процесу. Як зазначає Т.С. Османов, в межах єдиної національної системи права не повинно бути суттєвих відмінностей між основоположними принципами судочинства [6, с. 35]. При цьому, посилаючись на історичний досвід, досвід іноземних країн, здебільшого, пропонується збільшення строку апеляційного оскарження до 30 днів. Як обґрунтування своєї позиції вказується, що особі, котра подає апеляційну скаргу, необхідно здійснити певні дії щодо збору нових доказів та підготовки апеляційної скарги [5, с. 10]. У цілому, підтримуючи ідею уніфікації процесуального законодавства в межах національної правової системи, слід погодитися з О. В. Батрин, що існування різних процесуальних строків для вчинення подібних процесуальних дій не може розцінюватися як порушення системи принципів [7, с. 109]. Крім того, закріплення необґрунтовано тривалого строку оскарження рішень суду першої інстанції,

спричинить збільшення тривалості розгляду справи в порядку адміністративного судочинства.

Практика і аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства свідчить, що десятиденний строк подання апеляційної скарги не відповідає цілям апеляційного провадження. Вбачається за доцільне встановити більш тривалий строк подання апеляційної скарги. Адже, як свідчить практика діяльності Харківського апеляційного адміністративного суду, понад третина апеляційних скарг подається з порушенням строків оскарження. Збільшення строку апеляційного оскарження має забезпечити суб'єктам оскарження можливість якісно підготуватися до представлення своєї правової позиції в суді апеляційної інстанції. Крім цього це допоможе розвантажити суди, які повинні розглядати численні клопотання осіб про поновлення строків апеляційного оскарження. Збільшення строку апеляційного оскарження постанов та ухвал адміністративного суду першої інстанції принаймні до п'ятнадцяти днів сприятиме зменшенню кількості клопотань про поновлення строків такого оскарження.

Висновки. Підводячи підсумки щодо необхідності належної тривалості строку на подання апеляційної скарги слід відзначити, що правильне встановлення такого строку заспокоює громадську думку, гарантує, що жодне помилкове рішення не почне діяти, оскільки є час для його виправлення. Подальшого наукового дослідження потребують визначення додаткових механізмів реалізації права апеляційного оскарження, таких як приєднання до апеляційної скарги, доповнення та зміна апеляційної скарги.

Список використаних джерел:

1. Діордіца І. В. Строки звернення до адміністративного суду: огляд практики застосування процесуальних норм на прикладі першої та апеляційної інстанцій / І. В. Діордіца // Адвокат. – 2012. – № 5 (40). – С. 27–31.
2. Исаева Е. В. Процессуальные сроки в гражданском процессуальном и арбитражном процессуальном праве: автореф. дис. ...канд. юрид. наук.: / Е. В. Исаева. – М., 2004. – 32 с.
3. Плевако В. І. Право на апеляційне оскарження рішень господарських судів. Порядок реалізації / В. І. Плевако // Вісник прокуратури. – 2003. – № 10 (28). – С. 67–74.
4. Перлов И. Д. Кассационное производство в советском уголовном процессе / И. Д. Перлов. – М. : Юрид. лит., 1968. – 396 с.
5. Караваева Е. В. Вопросы апелляционного производства в гражданском процессе : дис. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.15 «Гражданское право и процесс; семейное право; международное частное право» / Е. В. Караваева. – Саратов, 2005. – 190 с.
6. Османов Т. С. Новая апелляция в уголовном процессе России / Т. С. Османов // Российский судья. – 2011. – № 6. – С. 34–37.
7. Батрин О. В. Право апеляційного оскарження рішення в цивільному судочинстві України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / О. В. Батрин; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2013. – 201 с.

References:

1. Diordicza I. V. Stroky` zvernennya do administraty`vnogo sudu: oglyad prakty`ky` zastosuvannya procesual'ny`x norm na pry`kladi pershoyi ta apelyacijnoyi instancij / I. V. Diordicza // Advokat. – 2012. – # 5 (40). – S. 27–31.
2. Isaeva E. V. Protsessualnyie sroki v grazhdanskom protsessualnom i arbitrazhnom protsessualnom prave: avtoref. dis. ...kand. yurid. nauk.: / E. V. Isaeva. – M., 2004. – 32 s.
3. Plevako V. I. Pravo na apelyacijne oskarzhennya rishen` gospodars`ky`x sudiv. Poryadok realizaciyi / V. I. Plevako // Visny`k prokuratury`. – 2003. – # 10 (28). – S. 67–74.
4. Perlov I. D. Kassatsionnoe proizvodstvo v sovetskom ugovnom protsesse / I. D. Perlov. – M. : Yurid. lit., 1968. – 396 s.

5. Karavaeva E. V. Voprosy apellyatsionnogo proizvodstva v grazhdanskom protsesse : dis. na soisk. uchen. stepeni kand. jurid. nauk : spets. 12.00.15 «Grazhdanskoe pravo i protsess; semeynoe pravo; mezhdunarodnoe chastnoe pravo» / E. V. Karavaeva. – Saratov, 2005. – 190 s.
6. Osmanov T. S. Novaya apellyatsiya v ugolovnom protsesse Rossii / T. S. Osmanov // Rossiyskiy sudya. – 2011. – # 6. – S. 34–37.
7. Batry'n O. V. Pravo apelyatsijnogo oskarzhennya rishennya v sy'vil'nomu sudochy'nstvi Ukrainy: dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. yury'd. nauk : specz. 12.00.03 / O. V. Batry'n; Xarkivs'kyj nacional'nyj universy'tet vnutrishnix sprav. – Xarkiv, 2013. – 201 s.

Рецензент: доктор юридичних наук, Теремецький В.І.